

NAISEN HUMALAN HURMA JA KAUFU

Olen tehnyt pro gradu -tutkielmani (ks. Nykryri 1995) nuorten naisten diskoruumiillisuudesta, sen subjektiivista muodostavista käytännöistä sekä sukupuoleen kytkeytyneistä identiteetin ilmaisemisen muodoista. Tutkimuksessa olen haastatellut yhdeksää 18–23-vuotiaasta naista sekä tehnyt osallistuvaa havainnointia puolentoista vuoden aikana kolmessa jvaskyläläisessä diskossa.

Sukupuolen ja ruumiin olen käsittänyt työnsäni muuttuvina, eri diskursseista – kulttuurisia jäsennyksiä ja käytäntöjä tarjoavista käytöksistä – muodostuvina merkitysrakennelmina. Olen tutkinut niitä diskokontekstissa ulkonäön, tanssimisen, seksuaalisuuden ja alkoholin käytön kannalta. Tässä artikkelissa keskityn tarkastelemaan diskoissa olevia naisia alkoholinkäyttäjinä sekä sitä, millaisia merkityksiä liitetään juovaan ja juopuvaan naiseen sekä hänen "naiseuteensa".

TASAPAINOILUA JA HORJAHTELUA

Diskojen tunnelma on humalainen. Välillä on vaikea erottaa, ketkä ovat humalassa ja ketkä aivan selvin päin, sillä juominen kehystää tilannetta ja vaikuttaa myös selvänä olevien käyttäytymiseen sekä sen tulkintaan. Jotain eroja kuitenkin on, ja suurin ero on miesten ja naisten välillä: kun on tavallista nähdä mies todella huonossa kunnossa horjumassa tai sammuneena johonkin nurkkaukseen, näkee naisia vastaavassa tilassa harvoin. Mutta kyllä naisetkin osaavat juoda, olla joko "pienessä sievässä", jolloin he ovat tavallista puheli-

aampia, nauravaisempia ja liikkuvaisempia, tai "rankemmassa" humalassa horjahtelussa. Eroa on, erään haastateltavani sanoja lainatakseni, lähinnä siinä, että "tyttöjen kaaverit pitää toisistaan huolta kun taas jätkät jos on todella kännissä niin ne vaan nojaa yksinään johonkin aitaan". Perinteiseen vastuurationalisuuteen perustuvan roolinsa mukaisesti tyttöystävät saattavat viedä pahoinvoivan ystävänsä WC:n puolelle selviämään, juottaa tälle vettä tai viedä kotiin; naiset usein huolehtivat myös miesystäviensä juomisen kontrollista sekä juomisen seurauksista (Holmila 1992, 12).

Naisten juomista diskoissa tarvitsee hillitä vain harvoin ja usein sitä yritetään päinvastoin lisätä. Eräs nainen esimerkiksi kaatoi vähän väliä juomaa ystävättärensä lasiin ja painosti tätä juomaan enemmän maljojen noston varjolla; joskus jotkut miehet yrittävät juottaa paukkuja tyrkyttämällä. Ravintolahenkilökuntakin yrittää estää vain humaltumisen aiheuttamaa häiritsevää käyttäytymistä eikä niinkään itse juomista. Suoran ja näkyvän ulkoisen kontrollin vähäisyys kertoo naisten hyvin sisäistetystä itsekontrollista. Useat naiset haluavat pitää juomisensa suunniteltuna ja hallittavana, mitä kuvaa myös se, etteivät he yleensä puhu humalastaan sisäisen kokijan näkökulmasta, vaan ulkopuolisina tarkkailijoina ja kontrolloijina: he tilittävät, missä vaiheessa alkavat horjua ja sammaltaa ja milloin on tullut juotua liikaa (Pyörälä 1991, 73–74).

Nuoret naiset ovat muuttuvassa tilanteessa alkoholin käytön suhteen. Heille sallitaan

ikävaiheeseen kuuluviksi katsotut kokeilut myös viinan suhteen paremmin kuin vanhemmille naisille ("näin nuorella iällä kaikki on sallitumpaa et joku semmonen vanhempi keski-ikänen muija näyttää paljon pahemmalta humalassa"). Vaikka nuorten naisten juominen on humalahakuisempaa kuin vanhemmilla naisilla, erot verrattuna miehiin alkavat kasvaa iän karttuessa. Siirtymävaiheessa on nuorilla naisilla eräänlaista ambivalenttisuutta: ollaan vielä nuoria, mutta toisaalta perinteiset käsitykset naiseudesta vahvistavat alaa – viimeistään siinä vaiheessa, jos joutuu sovittamaan juomistaan äidin rooliin (Ahlström 1985, 113–114). Yksioikoisessa, naisten juomista tuomitsevassa diskurssissa on syntynyt murtumia. Alkoholin käyttö on joutunut refleksiivisen tietoisuuden kohteeksi, sillä itsestään selvän moraalisen koodiston puuttuessa myös muille mahdollisuuksille annetaan osittaista tunnustusta (Alasuutari 1993, 227). Esimerkiksi tiedostetaan, että naisen alkoholin käyttöä koskevissa asenteissa ja tunteissa on paljolti kyse vain tottumuksista.

En mää tiä, no onhan se että kyllä sitä on semmoiset perinteiset käsitykset ja arvot että ei nainen saisi olla niin humalassa että se jotenki säväyttää heti enemmän – mutta kyllä kai sitä kumpikin saa ottaa ihan yhtä lailla.

Modernin yksilön refleksiivisen tietoisuuden ydin on siinä, että hän tunnistaa itsessään useita minäsubjekteja tai toimintatapoja, jolloin yksilö on ainakin hämähästi tietoinen mahdollisuudesta toimia jotenkin toisin – mahdollisuudesta, jonka hän jostain syystä hylkää tai jota hän ei voi ainakaan välittömästi toteuttaa (Alasuutari 1990, 104). Asteiden joustavammiksi muuttumisesta huolimatta monet nuoret naiset pyrkivät itsekontrolliin ja humaltuvat hillitymmiin kuin miehet. Mitä tämän itsekontrollin taustalla on juuri diskoymäpärissä? Ja toisaalta, miksi naisillakin silti on halu juoda ja humaltua?

Diskoja voidaan pitää metaforisesti näyttämöinä, joilla diskoilijat ovat samanaikaisesti esiintyjinä ja yleisönä. Esittäjä tarjoaa yleisölle mielikuvia minuudestaan henkilökohdaisella julkisivullaan, joka koostuu ulkonäöstä (pukeutumisesta ja ruumiinmuodosta) sekä esiintymistavasta (eleistä, liikkeistä ja ilmeistä) (Goffman 1971, 32, 119). Alkoholi edistää monella tavalla esitystä diskoissa. Ensinnäkin ennen diskoon tuloa pohjia otetaan kotona paitsi rahan säästämiseksi myös tunnelman kohottamiseksi ja itsevarmuuden lisäämiseksi. Lisäksi juoma sinänsä on paikan päällä osa esitysvälineistöä, joka antaa rennon huolettoman vaikutelman, vaikka "esittäjä" todellisuudessa olisikin epävarma itsestään ja antamistaan vaikutelmista.

Se selvin päin diskoon meneminen olis aivan hirveetä, et ensinnäkään mä en yhtään osais olla siellä luontevasti tai jotenkin jännittäis sitä tilannetta, enkä mä osais mennä tanssimaankaan. Et ehkä mä juon kun mä haluun pitää hauskaa ja koska mä en osaa pitää hauskaa ilman viinaa. Et suoraan sanottuna se on niin. – ja mulla vaan on pakko olla koko ajan jotain juomista siinä edessä että jos ei viinaa niin mun on pakko hakee vettä et muuten olis orpo olo, et pakko olla jotain mitä hypistellä siinä.

Juominen edistää esitystä lisäämällä naisen itsevarmuutta oman ulkonäkönsä, viehätysvoimansa, sosiaalisuutensa, seksikkyytensä ja tanssitaitonsa suhteen sekä rohkaisten tätä olemaan enemmän ja varmemmin esillä.

Diskojen metelissä ja heteroseksuaalisesti latautuneessa ilmapiirissä oma ulkonäkö ja esillä oleminen ovat tärkeitä, ja varsinkin naiset ovat patriarkaalisen asetelman mukaisesti ulkonäköä arvioivan ja arvottavan katseen kohteina. Mutta vaikka diskoissa ulkonäölle asetetaan arkielämää suurempia vaatimuksia, samaan aikaan diskoissa voi juomisen avulla vapautua – ainakin hetkellisesti – tyytymättömyydestä omaa ruumista kohtaan. Samat asiat, jotka arkena tuntuvat ylitseppäsemättömyiltä ongelmilta, menettävät merkitystään

nousuhumalassa ja itseinho kääntyy oman itsensä hyväksymiseksi ja omasta ruumiista nauttimiseksi: humalassa on nautinto olla näytteillä ja katsoa itseään peilistä.

Monesti tanssilattialla, joka on diskoissa katseiden keskus, jo pelkkä tietoisuus katseen kohteena tanssimisesta aiheuttaa epäonistumisen pelkoa ja häpeän tunteita. Vaikka tanssia enemmän harrastavien mielestä juominen häiritsee tanssia ja huonontaa sen tasoa, tanssitaidoistaan epävarmemmat rohkaistuvat alkoholin vaikutuksesta ja pystyvät joko nauttimaan toisten katseista tai jopa unohtamaan ne.

Oikeestaan jos on tarpeeksi kännissä niin ei siihen enää kiinnitä huomiota, et voi kattoo et jaaha jätkät siinä kattoo, ja kun on oikein kännissä niin sitä on et hahmaa minuu katotaan, et heittää vaan niille flirttiä — justiin semmonen vaihe et tuntee ittensä et mä oon nyt oikeen huippuhyvännäkönen. Et oikeen kännin hyvässä vaiheessa et sitä kuvittelee tanssivansa kovastikin hyvin, niin siinä vaiheessa tuntuu hyvältä kun ihmiset kattoo, mut jos on liikaa juonu niin ei enää ees huomaa.

Tanssitapoihin juominen vaikuttaa niin, että humalainen ottaa dominoivammin tilaa haltuun, on sitten kyse sammumispisteessä olevasta horjahtelijasta tai alkoholin voimalla irrottelevasta: ”En mä uskois nostavani selvinpäin sellasta showta että tanssilattia on minun ja että siinä heitellään spagaatit ja kaikki”. Parhaimmillaan juominen antaakin energiaa toimintaan ja irrotteluun vähentämällä itse-reflektiota ja rationaalisuutta.

Juominen on myös yllyke, joka saa monet naiset olemaan seksuaalisesti rohkeampia sekä käyttäytymään eroottisemmin, vaikka alkoholi ei niinkään vaikuta fysiologisesti seksuaalisuuteen, vaan pikemminkin kehystää tilannetta ja ohjaa tulkitsemaan sitä seksuaalisesti. Tätä todistaa se, että humaltumisen vaikutus seksuaalisuuteen vaihtelee tilanteen mukaan: samat naiset, jotka ajattelevat kahden paukun saavan heidät ”himok-kaiksi” diskoissa, eivät luultavasti liitä samanlaisia merkityksiä vaikkapa perhejuhlissa juotuun alkoholiin (Reinarman & Leigh

1987, 450–452). Kun tavallisesti nainen tyytyy ilmaisemaan halukkuuttaan lähempään tutustumiseen hienovaraisen flirttailun keinoin ja vastuu aloitteen teosta lähempään tutustumiseen (esimerkiksi juttelemaan meno tai tanssimaan hakeminen) lepää edelleenkin miehisillä hartioilla, saattaa juominen rohkaista naista aktiivisemmaksi sekä flirttailussa että aloitteiden teossa.

No sillon juoneena on rohkeempi et mä oon aika ujo siinä tolleen muuten mutta kyllä se [alkoholi] vapauttaa. Et kyllä mä saatan jo juoneena mennä juttelee mutta jos mä en oo mitään ottanu niin tuskin menisin.

Alkoholi on yksi tekosyy, jonka avulla voi väistää moraalista vastuuta teoistaan, sillä juominen kehystää potentiaalisesti vakavat ja romanttiset kohtaukset eräänlaiseksi leikiksi ja antaa luvan käyttäytyä jossain rajoissa arkielämästä poikkeavalla tavalla. Niinpä humalaiset naiset leikittelevät helpommin seksuaalisuudellaan esimerkiksi flirttailemalla avoimesti tanssia katselevien miesten kanssa ja tanssimalla tavallista eroottisempaan tyyliin; he saattavat myös tanssia miesten kanssa hyvinkin intiimisti.

Mä pidän hauskaa itteni kanssa ja mä en ota itteäni todellakaan tosissani vaikka mä kuinka keikun siellä tanssilattialla silleen. Et mä koen sen sillä tavalla huvittavana, varsinkin kännissä se on kauden hauskaa (nauraa) — ja kun mä en kuitenkaan tarkota mitään, et mulla on sitten yleensä seuraavana päivänä se että mä en tarkottanu (nauraa) jos joku sanoo jotain.

Kaiken kaikkiaan nainen sopivassa humalassa on nuorekkaan energinen, menevä ja vauhdikas, aistillisen seksikäs sekä katseen kohteena ollessaankin kykenevä säilyttämään itsevarmuutensa. Diskojen humalassa on jonkinlaista taikaa nykyajan tuhkimoilille. Esimerkiksi nuorten aikuisten juomiskertomuksia koskevan tutkimuksen (Pyörälä 1991, 75, 105) mukaan naisten parhaat humalakokemukset liittyvät ravintolan tanssilattioille ja parinhakuun. Miesten parhaimmat humalat sen sijaan on koettu miehisillä odyссеioilla,

kesäretkillä miesporukassa, jolloin juomisen nautinto liittyy kulkuriromantiikan mukaiseen oman tiensä kulkemiseen (ks. myös Falk & Sulkunen 1980, 261–268).

Usein kuitenkin painotetaan liikaa naisten juovan vain sosiaalisista syistä, vaikka humaltuminen sinänsä on naisellekin nautinto ja myös naiset juovat täysin egoistisista syistä, rentoutuakseen ja saadakseen hyvän olon (Paakkanen 1992, 239). Käytännössä diskojen humalassa sosiaaliset ja egoistiset nautinnot sekoittuvat ja tukevat toisiaan: olemalla humalaisen rennossa ilmapiirissä toisten kanssa tunnen omankin oloni hyväksi. Tietoista harkintaa syrjäyttäessään ja tunne-elämää kiihottaessaan alkoholi lisää kykyä kokea elämyksiä ja eroottista nautintoa tavallisista voimakkaammin. Hämärtäessään rajaa ulkoisen ja sisäisen, minän ja toisen, samanlaisen ja erilaisen välillä humala lähentää niin tuttuja kuin vieraitakin ja saa aikaan yhteenkuuluvuuden tunteen. Tämän yhteisyyden tunteen ei suinkaan tarvitse syntyä konkreettisesta kommunikaatiosta, vaan siihen riittää yhteisen elämyksellisen tunnelman aistiminen.

VÄSÄHTÄNEET TUHKIMOT

Humalalla on siis hyvät puolensa ja houkutusensa myös naiselle, mutta houkutusten valtaan ei heittäydytä kovin auliisti. Ehkäpä naisella on omat – miestä tiukemmat – rajansa sen suhteen, kuinka humalassa saa olla. Juomisen ihannoitu puoli (vauhdikas, seksikäs ideaalinainen) vaikuttaisi olevan kontrolloidusti kontrolloimaton, jolloin nainen olisi viinasta villi ja vapaa vain joissakin sosiaalisesti hyväksyttävissä rajoissa. Mutta mikä asettaa rajat ja mikä taas ylittää ne?

Valaistusta asiaan voisi löytyä siitä, kuinka naisruumiit ovat diskoissa katseen kohteina, ja siitä, miltä humalainen nainen näyttää. Kaikkein humalaisimmat naiset eivät enää jaksu huolehtia ulkonäöstään, joten heillä saattaa olla kasvoillaan tahriintunut meikki ja

hiukset sekaisesti silmillä; äärimmillään he ovat aivan ”naamat”, eli kasvot rupsahtaneina veltoiksi ja silmissä seisahtanut ilme. Vaatteet voivat olla sikinsokin: napit tai vetoketju auki, hame kääntyneenä halkio eteenpäin, sukkahousut rikki, pusero repsottaa rintaliivit paljastaen ja pahimmassa tapauksessa puseron rintamuksilla on oksennusta. Humalainen nainen saattaa myös istua lyhyestä hameestaan huolimatta leveästi hajareisin tai röhnöttää avokaulaisessa puserossaan pöydän päällä. Alkuillan sirot liikkeet ovat muuttuneet veltoiksi ja horjuviksi, ja se, minkä piti näyttää puoleensavetävältä, on muuttunut rivoksi. Jälkeenpäin voi hätkähtää miettimään, ”että voi hyvänen aika miltä sitä on siinäki baaritiskillä näyttänyt kun on nuokkunu, että ei varmaan oo ainakaan mikään viehättävä ollu”. Sukupuolella ja seksuaalisuudella on tässä yhteydessä suuri merkitys: huonossa kunnossa oleva nainen on eri asia kuin samassa tilassa oleva mies.

Nainen on paljon kauheemman näkönen kun mitä mies – et ehkä on tottunu näkemään että jatkät on monta kertaa niin kauheessa kunnossa kun olla voi mutta kännissä oleva nainen on vielä pahemman näkönen. Siis jollain tavalla musta tuntuu et naisen pitäs enemmän kunnioittaa itseään paljon enemmän kun mitä ne tekee monta kertaa. Et naisen pitäs kuitenkin olla se fiksummin käyttäytyvä jollain tavalla et se alkoholi ei sovi sillä tavalla naiselle varsinkaan siinä vaiheessa kun ne rupee ole hirveessä kaatokännissä niin se ei anna mitään kaunista katseltavaa kenenkään silmissä.

Sukupuolittunut humaltumisen merkityksellistäminen perustuu hyvin pitkälle naisen ruumiiseen ja käsityksiin naiseudesta. Miehelle ”kunnan känni” on miehuuskoe, ja viina vahvistaa miehisyyttä sekä ilmaisee sitä (Holmila & Määttänen 1981, 127). Sen sijaan humaltuminen ei ole naisellista. Jos naiseus ja naisellisuus merkitsevät naisen seksuaalisen viehätysvoiman maksimointia, tekee humaltuminen naisen ”epänaiselliseksi” vähentämällä hänen viehättävyyttään ja puoleensavettyttään.

Julkisuudessa naisen ja alkoholin suhdetta

käsiteltäessä samastetaan naisen identiteetti hänen ruumiiseensa, ja juomisen katsotaan tuhoavan niin naisen biologista luontoa (reproduktiokykyä, terveyttä, kauneutta, hoikkuutta ja nuoruutta) kuin hänen sosiaalista luonnettaankin (moraalista kykyään huolehtia toisista äitinä, hoivaajana ja ystävättärenä sekä harjoittaa sivilisaatioprosessin vaatimaa sisäistettyä itsekuria) (Nätkin 1984, 210–211; Kalliomäki 1993, 60–61). Tässä mielessä kuvaava on maitomainos ”Tietenkin voit rakentaa kroppasi myös oluella”, joka mainoksen suunnittelijan mukaan on suunnattu erityisesti nuorille naisille, joille ”oma kroppa ja oma minä ovat tärkeitä, ne hallitsevat ajatuksia ja fiiliksiä” (Lehmusvirta 1995). Juomisen yhdistäminen ulkoiseen olemukseen julkisuudessa onkin paljon tehokkaampi keino vedota siitä pidättäytymiseen kuin suoranainen moraalisaantöjen korostaminen.

ONKO JUOPUNUT NAINEN ENÄÄ NAINEN?

Humalan rajat liittyvät paljolti siihen, mitä pidetään ”naisellisenä”. Perinteisen naisellinen nainen on lempeä ja hempeä, hillitty ja hallittu. Hänen käyttäytymiseensä kuuluu olennaisena osana itsekontrolli on sitten kyse huolitellun ulkonäön ylläpitämisestä, seksuaalisuudesta, juomisesta tai aggressioista. Hän liikkuu pehmeästi ja siroasti eikä ole liian dominoiva, vaan päinvastoin pitää siitä, että mies on voimakkaan ohjaileva.

Alkoholin vaikutus naiselliseen käytökseen on monimutkainen. Esimerkiksi humalan alkuvaiheessa nainen voi muuttua naisellisemmaksi: vaikka hän tavallisesti selvin päin haluaisi kyseenalaistaa ns. perinteisen naisellisuuden (tai ainakin pitää siihen pientä kriittistä etäisyyttä), hieman juoneena hän ei enää välttämättä pane pahakseen sitä, että hän kävelee tai tanssii naisellisesti tai että mies tarjoaa juomista, vie hitaissa ja ohjaa naisen tanssin päätyttyä pöytään. Tämän voisi tulkita niin, että humaltumisen heikentäessä tietois-
 sen persoonallisuuden merkitystä perinteis-

ten sukupuoliroolien mukainen käyttäytyminen korostuu, koska niistä poikkeaminen on useimmiten vasta aikuisiän tietois-
 ajattelun ja aivan viimeaikaisen kehityksen tulosta. Vaikka kulttuurinen alitajunta on muuttumassa, on muutos hidas ja kumpikin sukupuoli on vieläkin hyvin pitkälle mielikuvien vankina. Ja kun alkoholi kuorii tajunnan pinnalta tietois-
 vasta opitun ja opetellun kerroksen, pääsevät kulttuurisessa alitajunnassa sitkeästi elävät perinteiset mielikuvat ja identifikaatiot tunkemaan pinnalle (Virtanen 1982, 12, 44).

Kunnolla humaltuminen saattaa sen sijaan murtaa koko rooliasetelman, jolloin naisen käyttäytyminen saa myös dominoivampia, tavallaan maskuliinisia piirteitä. Hän voi ryhtyä ronskin suorasukaisesti iskemään ja lähentelemään miehiä sekä huutelemaan rivouksia. Kulttuuristen stereotyyppien mukaan alkoholi muuttaa tavallisesti seksuaalisesti passiiviset naiset ”yliaktiivisiksi”, naurettaviksi ja moraalisesti tuomitaviksi. Esimerkiksi eräs haastateltavistani kokee muuttuvansa ihmisenä aika lailla juotuaan ja sanoo, että hänestä ”tulee tosi typeräkin joskus ja on mennyt yli jotkut repäys”. Yksi naisen humaltumisen tuomitsemisen perusta onkin se, ettei liikaa juominen suinkaan tee naisia seksikkäämmiksi (siis houkuttelevamman näköisiksi) vaan seksuaalisemmiksi. Tällöin he eivät tyydy olemaan haluttavia, vaan ryhtyvät itsekin haluamaan, valitsemaan ja asettamaan vaatimuksia miehille.

Vielä pidemmälle menevä humaltuminen tarkoittaa sitä, että viimeisetkin sivilisaation ja sosialis-
 aation kuoret murentuvat, jolloin nainen ei saata enää ollenkaan käyttäytyä sukupuolisen ja heteroseksuaalisen järjestyksen mukaisesti. Hänestä tulee nainen pahimmillaan – tai ei enää nainen ollenkaan. Tässä vaiheessa naisesta tulee aggressiivinen räyhääjä, joka häiritsee toisia ihmisiä sekä olemuksellaan että käytöksellään. Esimerkiksi eräänä iltana diskossa tutustuin naiseen, joka alkuillasta jutteli hyväntuulisesti sekä flirttaili ja keimaili miehille. Loppuillasta hän oli

kuitenkin niin humalassa, että joi röyhkeästi toisten juomia, yritti kovaäänisesti – ja oksennukselle haisten! – haastaa riitaa kanssani, töni tanssilattialla muita tanssijoita ja ryhtyi haukkumaan häntä tansittavaa miestä ("sä oot oksettava, älä ees kosketa minuun!"). Lopulta hän meni vessaan, jossa hän ensin uhosi kyllästyneensä miehiin ja vetävänsä kaikkia turpaan, minkä jälkeen hän alkoi itkeä vullottaa. Minä ja muut hänen ystävänsä olimme niin järkyttyneitä hänen käytöksestään, että emme uskaltaneet tai edes halunneet mennä lohduttamaan häntä.

Vaikka tällaisia humalaisia, tunteidensa valtaan joutuneita naisia näkee diskoissa vain harvoin, silti niiden perusteella on helppo yhtyä haastateltavien kiteytykseen liian humalaisista naisista "hysterisinä", mikä on varsin yleinen kauhukuva juopuneesta naisesta. Hysterinen nainen on murtuma naiseuden esityksessä, sillä käytöksellään hän paljastaa olemuksellisen naiseuden myyttisyyden; sen, että sukupuoli on vain esitys, joka luo illuusion naiseuden olemuksesta. Ollessaan hysterinen nainen ei suostu identifioitumaan naiseksi ja käyttäytymään naisellisesti sekä raivostuu, jos häntä edes yritetään kohdella sellaisena. Sukupuoli-identifikaationsa häilyvyyden takia hysterinen ei tiedä, mihin hänen halunsa pitäisi kohdistua, ja ilman halun objektin valintaa hän jää hajooneeseen, imaginaariseen tilaan normaalin diskurssin ulkopuolelle. Hysterisen vaatimukset ovat mahdottomia toteuttaa symbolisessa ja kulttuurisessa järjestyksessä, sillä hänen "puheensa" on ei-ymmärrettävyydessään mahdotonta "puhetta" (Ragland-Sullivan 1992, 163–165).

Humalaisen erottelukyvttömyyden tilassa objektien valinnan avoimuus voi tarkoittaa myös halun suuntautumista toisiin naisiin. Eräällä reippaasti juovalla tyttöporukalla oli kova meno päällä, ja joukosta eniten juonut tanssi korokkeella välillä flirttaillen miesten kanssa ja välillä keskittyen omaan maailmaansa. Loppuillasta hän töni kanssaan tanssineet miehet pois korokkeelta, veti tilalle

yhden tyttöystävästään sekä ryhtyi hyväilemään ja myötäilemään tämän lantionliikkeitä. Toinen oli kuitenkin sen verran selvempi, että vetäytyi nolostuneena pois ja jätti ystävänsä horjumaan yksin korokkeelle.

HUMALARUUMIIN RAJAT JA RAJATTOMUUS

Humalassa menetetään ruumiin kontrollia monella tavalla. Varsinkin "liian" humalaisina ihmiset eivät enää hallitse liikkeitään, ilmeitään, katsettaan, puhettaan ja tunteiden ilmauksia, silloin he horjuvat ja kompuroivat, tanssivat hassusti ja musiikista välittämättä, puhuvat, mitä sattuu, ja sammaltavat, joutuvat sanaharkkoihin tai käsirysyihin, kadottavat tavaroita, sotkevat julki- ja tausta-alueen rajoja, vapautuvat estoista ja ovat yliseksuaalisia, halaavat ja rakastavat kaikkia, hyväilevät itseään, nauravat, itkevät ja raivoavat kovaäänisesti, väsyvät ja nuokkuvat, voivat pahoin ja oksentavat. Äärimmillään kontrollin menetys on sammumista tai tarpeiden tekemistä alleen. Muistin menettäminen herättää myöhemmin huolestuneita arvailuja siitä, millainen on ollut ja mitä on tehnyt illan aikana. Monella naisella onkin kokemuksia "elämäni kannista ja krapulasta" tai "kännimokailuista", jotka ovat eräänlaisia opettavaisia tarinoita liiallisesta juomisesta, ja joillakin ne ovat myös yllykkeitä tiukempaan itsekontrolliin (vrt. Simonen 1992, 6).

Humalassa olemisessa on siis kauhukuvansa – mutta myös oma viehätyksensä. Humaltumiseen suhtautumisen ambivalenttisuutta selitän abjektin käsitteen avulla. Julia Kristevan (1982) mukaan jonkin asian kokeminen abjektiksi johtuu ruumiin kontrollin menettämiseen liittyvästä kauhusta ja sen tajuaamisesta, ettei ruumis enää olekaan järjen hallitsema objektiruumis. Abjektin kokemus kertoo symbolista järjestyksestä sekä subjektin identiteettiä ja jatkuvuuden illuusiota hajottavan tiedostamattoman virran läsnäolosta. Psykoanalyttisesti tulkittuna abjekti on muistumia ensimmäisistä hapuilevista yrityksistä luoda

esioidipaalisesta äidistä irrallinen minä. Osa kammottavuuden tunteesta kohdistuu äidin ruumiiseen, mutta osa myös lapseen itseensä, sillä tämä ei vielä tee täyttä eroa oman ja äidin ruumiin välillä. Myöhemmin elämässä abjektien olemassaolo ilmenee inhona kaikkea identiteettiä ja järjestystä uhkaavaa kohtaan, vaikka toisaalta se muistuttaa myös menetetyt äiti-lapsi-symbioosin turvallisuudesta ja nautinnosta (Kristeva 1982, 1–12).

Abjektin kokemuksessa on kyse ruumiin rajoista. Humaltuessa raja ulkoisen ja sisäisen välillä hämärttyy, jolloin jokin ”toinen” alkaa hallita ruumista, eikä ihminen enää ole ”oma itsensä”, autonomiseksi ja yhtenäiseksi koettu järkisubjekti. Sammahtamisen kaltainen äärimmäinen ruumiin kontrollin menetys muistuttaa jäsentymätöntä ja hallitsematonta alkutilaa, kaikkeuden valtamerta, jossa on oma hajanainen nautintonsa. Humalassa on kuitenkin se vaara, että itsekontrollin ja oman ruumiin rajat menettää täydellisesti: tanssilattian yhteensulautuvassa massassa voin kylä irtaantua toisten läheisyydestä tai tungoksesta (jotka nekin horjuttavat ruumiin rajoja) lähtemällä pois, mutta humalaani en voi poistaa tietoisella päätöksellä. Änkyräkännissä ei ole enää vaihtelua itsekontrollin ja kontrolloimattomuuden, erillisyyden ja samuuden välillä – on vain voimaton vajoaminen kohti kontrollin täydellistä menetyksiä. Abjektin kaltaisella oman identiteetin menettämisen kauhulla on kuitenkin kääntöpuolensa, kielletyn hedelmän viehätyks. On nautinnollista tehdä sitä, mikä on kammottavaa ja kiellettyä, sillä mielihyvän transgressiivinen logiikka tarvitsee rajat ja kiellot, jotka se voi ylittää (Falk 1994, 84–87).

Abjekti-kokemukset liittyvät siinä mielessä naiseen, että symbolisessa järjestyksessä naisruumis muistuttaa torjutusta toiseudesta, alitajunnasta ja luonnosta, mikä juontaa juurensa äidin ruumiista eriytymiseen ja läheisen vuorovaikutussuhteen kieltämiseen (O'Connor 1990, 48). Naisen ruumista on kontrolloitava, sillä ollakseen symbolinen naisen ruumis ei saa muistuttaa yhteydestään

luontoon. Koska juomisen, syömisen ja seksuaalisuuden kaltaiset ruumiilliset nautinnot edustavat luontoa yksilössä, ne pitää voittaa ja alistaa järjen kontrolliin. Alkoholi ja nainen on vaarallinen yhdistelmä: kun naisen ruumis sisältää hallitsemattoman ”luonnon” vaaran, voi alkoholi itsekontrollia vähentämällä saatua naisen oman villiytensä valtaan.

Käsitykset alkoholin ja naisruumiillisuuden suhteesta ovat tosin muuttuneet niin naisuuden representaatioissa kuin sosiaalisen todellisuuden eri konteksteissa, eikä naisen alkoholin käytön normittaminen ole niin jyrkkää kuin aikaisemmin. Esimerkiksi 1990-luvun suomalaisessa ja Hollywood-elokuvassa alkoholia käyttävää naista ei enää tuomita yksioikoisesti pahaksi tai epäonnistuneeksi toisin kuin aikaisemmin. Naiset käyttävät elokuvissa alkoholia myös niin, etteivät menetä naisellisuuttaan, vaan säilyttävät itsekontrollinsa (Värtö 1996). Myöskään ravintolaympäristössä ei enää ole järkyttävää nähdä naista lasi kädessä ja hieman humaltuneena. Päinvastoin diskoissa juomisesta kieltäytyvä nainen leimautuu helposti tiukkapipoiseksi nipottajaksi, eroottisesti estyneeksi ja jäykästi käyttäytyväksi ilonpilaajaksi. Juominen on naiselle sallittua ja jopa toivottua – mutta vain niin pitkään, kuin hän pystyy säilyttämään naisellisen viehätyksvoimansa ja käyttäytymisensä. Siinä vaiheessa, kun nainen menee miehisen sikailun tai humalaisten ylilyöntien puolelle, hän ei enää ole sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla ”nainen”. Myös kulttuurituotteiden representaatioissa juoneet naiset esitetään ambivalentisti yhtäältä hyväksyttävänä, mutta toisaalta liiallisuuksiin mennessään yhteiskunnan ulkopuolelle joutuneina lainsuojattomina (vrt. elokuva *Thelma & Louise*) tai groteskin huvittavina (tv-sarja *Todella upeeta*).

Juomisen suhteen on siis vieläkin olemassa kaksoisstandardi, jonka mukaan sekä miehet että naiset saavat juoda alkoholia, mutta varsinainen humaltuminen kaikkine seurauksineen on kulttuurisesti hyväksyttävää miehille (Otto 1984, 156, 162). Naisen juomisen it-

sekontrolli ei kuitenkaan ole tiedostettua kontrollia eikä perustu pelkästään kysymyksiin oikeudesta juoda, vaan myös tunteisiin ja abjektikokemuksen inhottavuuteen. Nämä henkilökohtaiseksi koetut tunteet ovat paljolti kulttuurisesti määrittäneitä: mielikuvat ja stereotypiat juopuneesta naisesta vaikuttavat sekä itse naisten käytökseen että siihen, miten juopunut nainen nähdään ja miten hänen käytöstään tulkitaan (Paakkanen 1992, 239). Valta on moniulotteisella tavalla kietoutunut

haluihin ja subjektiviteettiin: juomistani eivät niinkään rajoita suoranaiset moraalisiin not tai normit, vaan se, mitä itse tunnen haluavani ja mitä haluan välttää. Identiteettikysymykset eli itseni ruumiillisesti miellyttäväksi tekeminen ja miellyttäväksi kokeminen onnistumisen ja epäonnistumisen pelon tunteineen ovat tärkeämpiä kuin perinteiset moraaliset kysymykset siitä, onko minulla naisena "oikeus" humaltua siinä missä miehelläkin.

KIRJALLISUUS

Ahlström, Salmel: Naisten alkoholin käyttö. S. 107–131. Teoksessa: Simpura, J. (toim.): Suomalaisen juomatavat. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 34. Jyväskylä: Alkoholitutkimussäätiö, 1985

Alasuutari, Pertti: Moderni persoona halun subjektina. *Tiede & Edistys* 15 (1990): 2, 98–109

Alasuutari, Pertti: Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 1993

Falk, Pasi: *The consuming body*. London: Sage, 1994

Falk, Pasi & Sulkunen, Pekka: Suomalainen humala valkokankaalla – suomalaisen miehen myyttinen fantasia. *Sosiologia* 17 (1980): 4, 257–270

Goffman, Erving: *Arkielämän roolit*. Porvoo, Helsinki: WSOY, 1971

Holmila, Marja: Kulkurin valssi on miesten valssi. Naiset alkoholin suurkuluttajina. Helsinki: VAPK-kustannus, 1992

Holmila, Marja & Määttänen, Kirsti: Suomalaisen miehen viinaisia suhteita. *Sosiologia* 18 (1981): 2, 124–133

Kalliomäki, Jaana: Joukkotiedotus naisen alkoholikäytön merkityksellistäjänä ja kontrolloijana. Tiedostusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto 1993

Kristeva, Julia: *Powers of horror. An essay on abjection*. New York: Columbia University Press, 1982

Lehmusvirta, Maija: Parhaat jutut koskettavat kaikenikäisiä. HS 6.6.1995

Nykyri, Tuija: Nautintoja naiseuden naamiaisissa. Nuoren naisen diskoruumiillisuus. *Sosiologian*

pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto 1995

Nätkin, Ritva: Naisten julkinen ilme ja alkoholi sitä rumentamassa. *Alkoholipolitiikka* 49 (1984): 4, 208–213

O'Connor, Noreen: The arche of psychotherapy. P. 38–46. In: Fletcher, J. & Benjamin, A. (eds.): *Melancholia and love. The work of Julia Kristeva*. London: Routledge, 1990

Otto, Shirley: Women, alcohol, and social control. P. 154–170. In: Hutter, B. & Williams, G. (eds.): *Controlling women. The normal and the deviant*. London: Croom Helm, 1984

Paakkanen, Pirjo: Sukupuolen mukainen kaksoskansalaisuus ja alkoholi. *Alkoholipolitiikka* 57 (1992): 4, 237–252

Pyörälä, Eeva: Nuorten aikuisten juomakulttuuri Suomessa ja Espanjassa. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuslause n:o 183. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1991

Ragland-Sullivan, Ellie: *Hysteria*. P. 163–165. In: Wright, E. (ed.): *Feminism and psychoanalysis*. Oxford: Blackwell, 1992

Reinerman, Craig & Leigh, Barbara C.: Culture, cognition, and disinhibition: Notes on sexuality and alcohol in the age of AIDS. *Contemporary Drug Problems* 14 (1987): 3, 435–460

Simonen, Leila: Ruumis, viina ja yhteiskunta – naisnäkökulma alkoholipolitiikkaan. *Tiimi* 28 (1992): 6, 4–7

Virtanen, Matti: Änkyrä, tuiske, huppeli. Muutuva suomalainen humala. Porvoo, Helsinki: WSOY, 1982

Värtö, Petteri: Hollywoodin viskisiepot suomalaisessa humalassa. *Alkoholipolitiikka* 61 (1996): 1, 9–17.

ENGLISH SUMMARY

Tuija Nykyri: Women drinking: the charm and the horror (Naisen humalan hurma ja kauhu)

The article examines the relationship between women's corporeality and their drinking in a disco environment, exploring the meanings that are attached to a drinking and drunken woman and her "femininity". The study is based on interviews with nine young women and participant observation in discos over a period of 18 months.

For women, alcohol serves as a fuel both for partying and for enjoyable, pleasurable experiences. Drinking makes women feel energetic and full of action; and once the sense of self-assurance begins to grow, they can also enjoy the gazes they attract. However, in spite of the obvious benefits of drinking, women remain on a tightrope between going into party-mode and restraint. There are no external restrictions, but women do control their own

drinking – and sometimes others' drinking as well.

Women's internalized self-control in discos is indicative of how their identity in these places is grounded in their body and in their physical appearance. Within the sexual context of discos, the line between being pleasantly drunk and badly drunk is largely determined by the point at which women are interpreted as becoming unattractive, both in terms of physical appearance and behaviour. Drinking is regarded as a fundamentally masculine activity, and excessive drinking makes women "unfeminine": a drunken woman is no longer attractive, but repulsive, vulgar, even hysterical. Since women's identity is grounded in their body, the loss of control causes feelings of horror. In other words the women's control of drinking is not a conscious form of control, nor is it based strictly on issues of the right to drink; rather, emotions and experiences of losing body control are also involved.

KEY WORDS:

Females, thesis, Finland, discos, drinking habits, use of alcohol, sex roles, intoxication, corporeality